

MARIAN J. PTAK

Uniwersytet Wrocławski

Spór o Księstwo Oleśnickie w latach 1647–1649

Ze studiów nad publicznoprawną pozycją książąt śląskich

W dniu 31 maja 1647 roku zmarł Karol Fryderyk, ostatni książę oleśnicki z dynastii Podiebradów, która panowała w Księstwie Oleśnickim od roku 1495, po wymarciu trzy lata wcześniej linii Piastów oleśnickich w osobie Konrada (X) Białego zwanego też Młodszym¹. Pomimo dwukrotnego ożenku Karol Fryderyk doczekał się tylko jednej córki, Elżbiety Marii, której matką była jego pierwsza żona Anna Zofia z saskiej dynastii Wettinów². 30 listopada 1646 roku sporządził testament, w którym uczynił córkę jedyną spadkobierczynią dziedzictwa Podiebradów i w razie zamążpójścia także jej męża³. Został nim 1 maja 1647 roku książę wirtemberski Sylwiusz Nimrod. Testament złożono w najwyższym kolegiальnym urzędzie królewskim Księstwa Górnego i Dolnego Śląska z siedzibą we Wrocławiu, zwanym Urzędem Zwierzchnim (*Oberamt*). Już 1 lipca tego roku Elżbieta Maria, tytułująca się księżną wirtembersko-oleśnicką (*Hertzogin zu Württemberg = Oelfß*), zwróciła się z pisemną prośbą do tego urzędu o publikację

¹ K. Jasiński, *Rodowód Piastów śląskich*, t. 2, Wrocław 1975, s. 192–194; S. Głogowski, *Genealogia Podiebradów*, Gliwice 1997, s. 136–138.

² S. Głogowski, *op. cit.*, s. 147–148.

³ Tekst testamentu znajduje się w AP Wrocław, Rep. 33 I 67 v, xx, oraz Rep. 132 c, nr 665. Wyciąg z tego testamentu znajduje się też w Hauptstaatsarchiv Stuttgart, sygn. G 99. Jest w nim między innymi mowa o uchwaleniu, w związku z zamążpójściem Elżbiety Marii, we Wrocławiu w dniu 26 kwietnia 1646 r. przez ziemian i rycerstwo oleśnickie *subsidiūm charitativum* w kwocie 4 tys. talarów Rzeszy. Świadczenie owo określono w nim także jako *eine doten oder ehe undt Fräwlein Stewer*. Był to zatem zwyczajowy, dobrowolny podatek na rzecz oleśnickiego domu książęcego.

i otwarcie testamentu zdeponowanego w jego kancelarii w dogodnym terminie⁴. Podkreśliła w niej, że jest osobą najbardziej zainteresowaną tym aktem jako jedyną córką i dziedziczką powołaną w rozporządzeniu ostatniej woli swego ojca. Jego otwarcie nastąpiło już 16 lipca we Wrocławiu. Mieli wziąć w nim udział świadkowie uczestniczący w opieczętowaniu sporządzonego testamentu, piastowski książę brzeski oraz oleśnicka para książęca. Z powodu stacjonowania wojsk szwedzkich w księstwie oraz braku bezpieczeństwa na drogach prowadzących do Wrocławia nieobecny był książę brzeski, natomiast parę oleśnicką reprezentowali urzędnicy rządu książęcego (*Regierung*) w Oleśnicy. Urząd Zwierzchni, jeszcze przed publikacją testamentu, zażądał zapłaty kilkuletniego długu pieniężnego w wysokości 2 tys. guldenów oraz taksy kancelaryjnej za otwarcie testamentu w kwocie 2 tys. talarów. Propozycja zapłaty tymczasowo połowy obu kwot została zaakceptowana i zdawało się, że wszystko zmierza do oczekiwanego przez Elżbietę Marię i jej małżonka zakończenia. W dniu 18 lipca Elżbieta Maria wystosowała zwyczajową suplikę do cesarza (rzymskiego) i króla (czeskiego) Ferdynanda III⁵. Na wstępie powoływała się w niej na wysłane niedawno pismo notyfikacyjne, w którym informowała o śmierci ojca w dniu 31 maja i o jego testamentowej dyspozycji, na mocy której jako „małżeńska córka i dziedziczka” z powodu braku męskich spadkobierców (*deficientibus masculis heredibus*) oraz na podstawie uzyskanych od rzymskich cesarzy i królów oraz królów Węgier i Czech przez ojca i jego poprzedników łask, przywilejów i koncesji, od czasu do czasu przez nich potwierdzanych, uzyskała prawa sukcesyjne i dziedziczne jako „prawdziwa i naturalna dziedziczka”. W dalszej części supliki informowała, uznając to za swój obowiązek, że w rezultacie nabycia tych uprawnień objęła księstwo w posiadanie przez odebranie w czerwcu 1647 roku należnego hołdu (*homagium*) od poddanych Księstwa Oleśnickiego „z ziemi i miast”, czyli złożonego przez ziemian (panów i rycerstwo) oraz miasta weichbildowe. Za swój kolejny obowiązek uznała, w terminie „roku i dnia” liczonego od śmierci ojca, zwrócenie się z posłuszną prośbą do cesarskiego i królewskiego majestatu o nadanie Księstwa Oleśnickiego, jego ziemi i ludzi, oraz o konfirmację wszystkich przywilejów, wolności, uprawnień, łask, poręczeń i dokumentów, ponadto sądów i prawa, otrzymanych przez jej ojca i jego poprzedników przez rzymskich cesarzy i królów oraz królów węgierskich i czeskich. Wyraziła też nadzieję na rychłe ich oraz testamentowej dyspozycji ojca potwierdzenie „w najlepszej formie”. Za swój kolejny obowiązek uznała złożenie zwyczajowego „hołdu dziedzicznego” (*Erb = Huldigung*) cesarskiemu i królewskiemu majestatowi jako królowi Czech i wyższemu księciu

⁴ Tekst tego pisma J.J. Földner, *Bio- & Bibliographia Silesiaca...*, Breslau 1731, s. 518–519 [dalej: *Bibliographia Silesiaca*]. Tutaj też inne dokumenty dotyczące sporu o księstwo sięgające 1329 r., s. 467–548. We wcześniejszej pracy również pominięto dokumenty dotyczące tej kwestii: *Anmerckungen über das Compendium Pandectarum Juris Lauterbachio-Schützianum...*, Breslau 1727, cz. II, IV, Dodatki lit.: K, L, M, N, O, P, Q oraz NNN, s. 284–321, 686.

⁵ J.J. Földner, *Bibliographia Silesiaca...*, s. 519–522.

w Śląsku (*Obriste Hertzog in Schlesien*). W związku z tym zwróciła się z prośbą o wydanie stosownego zarządzenia, aby, zgodnie z treścią przywilejów ziemskich (całego Śląska), przed Urzędem Zwierzchnim we Wrocławiu na królewskim zamku⁶, mogła spełnić wzorem swoich poprzedników „dziedziczną powinność” (*Erb = Pflicht*) jako wyraz należnego królowi posłuszeństwa, wierności i szacunku, stając się tym samym wobec swojej najwyższej zwierzchności „zhołdowaną wierną księżną, sługą i poddaną”. Suplikę kończyła prośba o oczekiwaną łaskawą rezolucję monarszą. Nadzieja na szybką rezolucję w tej sprawie okazała się jednak płonna i zapewne z tego powodu małżonek księżnej wygotował w Oleśnicy w dniu 7 września 1647 roku pismo informujące o przesłankach jej roszczeń prawnych skierowane do księcia Ernesta zu Sachsen = Gotha, licząc zapewne na jego pomoc na cesarskim dworze⁷. Wyliczył w nim dokumenty książąt ziebickich i oleśnickich z lat 1428–1504 wymieniające ich regalia i wolności, które nazwał prawami nabytymi, potwierdzanymi przez kolejnych królów czeskich i węgierskich. Zwrócił przy tym uwagę na pojawiające się w tych konfirmacjach dwa różne pojęcia, dziedziców (*Erben*) i dziedziców lennych (*Lehns = Erben*), oraz przypomniał, że książę ziebicki i oleśnicki Henryk Waclaw, składając na królewskim zamku we Wrocławiu w dniu 1 grudnia 1616 roku zwyczajową przysięgę (hołdowniczą), zaprotestował uroczystie przeciwko użyciu w niej słów „dziedzice lenni”. Sugeruje to, że dziedziczenie Księstwa Oleśnickiego odbywało się zdaniem księcia nie wedle prawa lennego. W tej kwestii dwór cesarski wydał rezolucję. Jest to zapewne dokument Macieja z 31 sierpnia 1617 roku nadający Henrykowi Waclawowi i Karolowi Fryderykowi księstwo jako prawe lenno książęce (*zu rechten Fürsten = Lehn*) i lenno wspólne (*zu gesamnten Lehn*) z prawem do swobodnego i nieograniczonego rozporządzania nim. Ponadto z najdawniejszych dokumentów lennych wynika, że książęta na Śląsku samodzielnie i dobrowolnie odwrócili się od Korony Polskiej i zwrócili się w stronę Korony Czeskiej, i od 1327 roku swoje dziedziczne księstwa w większości przekazali królowi Czech Janowi Luksemburskiemu i jego następcom jako lenna⁸. Bez jakiegokolwiek pretensji, żądań albo przymusu z jego strony, co wyraźnie i jasno potwierdzają różne inwestytury i wydane w związku z tym rekognicje. Dalej autor pisma stwierdza, że aktualnie sukcesja kobiet w książęcych domach Śląska całkowicie wygasła, ponieważ zarówno w trybie testamentowym, jak i dewolutywnym nie można jej ustanowić. Zatem w przypadku braku męskich dziedziców poszczególne księstwa jako lenna męskie stają się otwarte i przypadają królowi czeskiemu jako panu lennemu. Wyjątek stanowią tylko Księstwo Oleśnickie i Księstwo Cieszyńskie, ale koncesje tego ostatniego nie obejmują w takim zakresie immunitetów i przy-

⁶ Obecnie, po przebudowie zapoczątkowanej w XVIII w. przez Jezuitów, gmach główny Uniwersytetu Wrocławskiego wraz z Kościołem Uniwersyteckim.

⁷ J.J. Földner, *Bibliographia Silesiaca...*, s. 522–526.

⁸ Akcentowano to też na Sejmie Książęcym w 1546 r., broniąc przywilejów ziemskich Śląska przed roszczeniami stanów Czech.

wilejów jak Oleśnickie. Szczególny prejudykat dotyczy także Księstw Świdnickiego i Jaworskiego, które w 1348 roku (nie będąc lennami!) przypadły, po bezpotomnej śmierci książąt Henryka i Bolesława, jedynej córce księcia jaworskiego Henryka II Annie jako majątek małżeński. Poślubił ją następnie cesarz rzymski i król czeski Karol IV. Autor wskazuje też na przywilej króla Władysława z 1511 roku wydany stanowi panów i rycerstwa w Księstwie Śląskim dotyczący dziedziczenia lenn, który jako wyraz szczególnej łaski zezwalał na wieczne czasy panom i rycerstwu, bez potrzeby ubiegania się o specjalne nadania, na dziedziczenie dóbr rycerskich i lennych przez córki w wypadku braku męskich sukcesorów. Ponadto przyznawał pełne i nieograniczone czasowo prawo rozporządzania za życia swoim majątkiem przez sprzedaż, zamianę, zastaw, darowiznę i użyczenie. Jego postanowienia potwierdził kolejny przywilej wydany przez cesarza Rudolfa w 1600 roku w sprawie dziedziczenia rycerstwa. W konkluzji książę Sylwiusz stwierdził, że jego małżonka zarówno *ab intestato*, jak i *ex testamento* może być sukcesorką ojcowskiego prawa dziedzicznego. Reakcja króla i jego śląskich urzędników spowodowała jednak powstanie interesującego sporu, którego przedmiotem stał się charakter prawny Księstwa Oleśnickiego oraz stanowisko publicznoprawne książąt oleśnickich w relacji do króla czeskiego i zwierzchniego księcia w Śląsku oraz do ich poddanych w księstwie. Celem niniejszego opracowania jest przesłедzenie argumentów prawnych używanych przez strony sporu i próba ich oceny z perspektywy nie tylko afirmacji dążących do władzy absolutnej Habsburgów zasiedających na tronie praskim⁹.

Formalnym początkiem sporu stała się wspólna protestacja fiskalów królewskiej Śląskiej Kamery (*Königliche Kammer*)¹⁰, Augustusa Frantza fiskala Kamery na Górnym Śląsku oraz Georga Sebastiana Jenischa dolnośląskiego fiskala Kamery, skierowana do królewskiego Urzędu Zwierzchniego w Śląsku, który otrzymał ją 24 września 1647 roku¹¹. Jej podstawą było stwierdzenie, że Księstwo Oleśnickie jest bez wątpienia prawdziwym lennem męskim (*ein rechtes wahres Mann*

⁹ Spór ten był już przedmiotem zainteresowania historyków niemieckich, jednak interpretacja jego kwestii prawnoustrojowych wydaje się nazbyt uproszczona i jednostronna. H. Schulze, *Die Succession im Fürstentum Oels*, Breslau 1868; G.W. von der Schulenburg, *Die Lehnverhandlungen über das Fürstentum Oels von 1742–1806*, Oels 1906; *Die staatsrechtliche Stellung des Fürstentums Oels in seiner rechtsgeschichtlichen Entwicklung*, Dissertation Erlangen 1907, Oels-Hofgeismar 1908; M. Feist, *Die Oelser Lehnübertragung vom Jahre 1648*, „Zeitschrift der Verein für Geschichte Schlesiens”, 50, 1916, s. 130–150. Materiały archiwalne dotyczące tej kwestii znajdują się przede wszystkim w AP Wrocław, w zespole Księstwa Oleśnickiego, Rep. 33, sygn. 500, 955, 937–939.

¹⁰ Najwyższy królewski urząd kolegiálny na Śląsku do spraw skarbowych utworzony w 1558 r. Podporządkowany był mu urząd królewskiego prokuratora, czyli fiskala, do którego należała ochrona i reprezentowanie interesów skarbowych monarchy, bez względu na ich podstawę prawną. F. Rachfahl, *Die Organisation der Gesamtstaatsverwaltung Schlesiens vor dem dreissigjährigen Kriege*, Leipzig 1894, s. 325 nn.

¹¹ J.J. Földner, *Bibliographia Silesiaca...*, s. 526–531.

= *Lehn, feudum masculinum*), czyli dziedzicznym, ale tylko w linii męskiej. W konsekwencji objęcie go w posiadanie przez Elżbietę Marię przez przyjęcie dziedzicznego hołdu ziemian i miast, ponadto w warunkach wojskowej okupacji terytorium księstwa przez wojska szwedzkie, jest bezprawne. Na uwagę zasługuje brak odwoływania się obu fiskałów do konkretnych dokumentów lennych wystawianych przez królów czeskich książętom oleśnickim, które przecież regulowały stosunki lenne poszczególnych książąt śląskich w sposób zindywidualizowany, a szukanie uzasadnienia swojego stanowiska w powszechnym i saskim prawie lennym. W konsekwencji wykluczyli kategorycznie możliwość przekształcenia lenna męskiego w żeńskie (*feudum foemineum*) bez wyraźnej zgody seniora, mającego wedle koncepcji własności podzielonej *dominium directum*. Zapewne rezultatem tego stanowiska było zaniechanie wezwania na najbliższą sesję Najwyższego Sądu Książęcego (*Ober = und Fürsten = Recht*) we Wrocławiu, która zwyczajowo miała się odbyć w poniedziałek po Michale, czyli 30 września 1647 roku. Solenną protestację w tej sprawie z prośbą o wpisanie jej do akt złożyli już w imieniu książęcej rady i deputowani obecni na publikacji i otwarciu w kancelarii Urzędu Zwierzchniego testamentu jej ojca (16 lipca). Protestację tę powtórzyła księżna w dokumencie z 28 września, powołując się na ogólnośląski przywilej Władysława z 1498 roku, na mocy którego wysłała swojego deputowanego, radcę i sędziego ziemsko-dworskiego Waclawa von Gaffron¹² auff Janischdorff¹³, Peucke¹⁴ und Dalbersdorff¹⁵, zaprzysiężonego i zaopatrzonego w stosowny kredencjał¹⁶. W razie niedopuszczenia go do należnej mu sesji i wotum zobowiązała go do złożenia protestacji *ad Acta* i zażądania uwierzytelnionego poświadczenia.

Już w dniu 25 września Urząd Zwierzchni sporządził kopię protestacji fiskałów i przesłał ją księżnej, która zapoznała się z jej treścią dwa dni później. W odpowiedzi 2 października wystosowała do Urzędu Zwierzchniego reprotestację, w której na wstępie zwróciła uwagę na zadziwiająco szybką reakcję fiskałów oraz impertynenckie wmieszanie się w jej „sukcesyjne i dziedziczne prawo” będące „szczególnym i cennym klejnotem”, nadanym jej dziadom i poprzednikom przez króla Władysława Jagiellończyka w formie „partykularnej koncesji i przywileju” w dniu 30 kwietnia 1495 roku, konfirmowanej przez kolejnych cesarzy rzymskich oraz królów węgierskich i czeskich łącznie z aktualnie panującym¹⁷. Do-

¹² Gawrony.

¹³ (Janschdorf, Janischgut) Janischów.

¹⁴ (Peuke) Byków.

¹⁵ (Dalbersdorff) Dalborowice.

¹⁶ J.J. Földner, *Bibliographia Silesiaca...*, s. 532–534. Radca i sędzia ziemsko-dworski księcia Sylwiusza w 1649 r. J. Sinapius, *Olsnographia Oder Eigentliche Beschreibung Des Oelfßnischen Fürstenthums In Nieder Schlesien...*, Leipzig und Franckfurt 1707, cz. I, s. 633, 801–802.

¹⁷ J.J. Földner, *Bibliographia Silesiaca...*, s. 534–536. Tekst dokumentu z 1495 r. w: C. Grünhagen, H. Markgraf, *Lehns = und Besitzurkunden Schlesiens und seiner einzelenen Fürstenthümer im Mittelalter*, cz. II, Leipzig 1883, s. 109–113 [dalej: GM II].

magala się na koniec włączenia reprotestacji do akt i wydania uwierzytelnionej rekognicji z kancelarii Urzędu Zwierzchniego, ochrony przed „molestowaniem” jej przez fiskalów tego rodzaju czynnościami i słowami, a także zachowania jej w spokojnym używaniu dotychczasowej „chwalebnej obserwacji i zwyczaju” i Władysławowego przywileju z 1498 roku. Argumentację Elżbiety Marii poparł w swoim piśmie interwencyjnym do cesarza z 11/21 listopada książę sasko-gotajski Ernest¹⁸. Zwrócił w nim uwagę na wcześniejszy dokument króla Władysława z 28 kwietnia 1495 roku dla księcia Henryka i jego synów, którym dokonano zamiany zamku Podiebrad i innych ich posiadłości w Czechach na Księstwo Oleśnickie jako dziedziczne lenno (*diedicznie k manství knizetstwie a zbozie*) z prawem do rozporządzania nim jak majątkiem dziedzicznym, z zachowaniem jedynie praw lennych Korony Czeskiej¹⁹. Zdaniem autora tego pisma zarówno prawo do rozporządzania sformułowane w tym dokumencie, jak i poglądy uczonych prawników oparte na stosowanej praktyce uzasadniają w pełni twierdzenie, że córki mają prawo do sukcesji nie tylko na podstawie rozporządzeń testamentowych, ale także na podstawie dziedziczenia beztestamentowego w wypadku braku synów (*ab intestato in defectum masculorum*). W konkluzji prosi cesarza o rzeczywistą inwestyturę i nadanie lenna księżnej. Identyczne stanowisko zajęł książę Fryderyk Wilhelm zu Sachsen = Altenburg, jako brat matki Elżbiety Marii, powołując się na wymieniony wyżej dokument z 28 kwietnia 1495 roku oraz na kolejny dokument Władysława z 7 czerwca 1504 roku, w którym zostały potwierdzone wszystkie dotychczasowe przywileje i dokumenty wydane ziębiickim i oleśnickim Podiebradom oraz nadana ze szczególnej łaski pełna moc (*macht und gewalt*) rozporządzania wszystkimi swoimi posiadłościami, także na wypadek śmierci²⁰. Podkreślił, że kolejni cesarze i królowie te przywileje i łaski potwierdzali, co oznacza, że w tego rodzaju lennach, w wypadku braku męskich sukcesorów, córki uzyskiwały prawa sukcesyjne na mocy rozporządzenia testamentowego albo *ab intestato* na podstawie prawa lennego. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na dokument, pomijany przez strony biorące udział w tym sporze, który 25 marca 1338 roku wydał Jan Luksemburski na prośbę Konrada I oleśnickiego²¹. Jako *specialium gracıarum prerogativa* została w nim zawarta zgoda króla na dziedziczenie Księstwa Oleśnickiego przez córkę Konrada Jadwigę, w wypadku braku męskich spadkobierców, oraz zrodzonych z niej dziedziców, którzy mieli nim władać zgodnie ze zwyczajem innych książąt śląskich (*more aliorum principum nostrorum*). Ponieważ Konradowi I urodził się wkrótce syn (Konrad II), Jadwi-

¹⁸ J.J. Földner, *Bibliographia Silesiaca...*, s. 537–540.

¹⁹ Oryginał w języku czeskim został opublikowany w *Archiv Český I*, 457. Tylko niemieckie streszczenie w GM II, s. 108–109.

²⁰ J.J. Földner, *Bibliographia Silesiaca...*, s. 540–543. Tekst konfirmacji i przywileju z 7 czerwca 1504 r. w: GM II, s. 162–163. Już w informacji z 7 września 1647 r. książę Sylwiusz Nemrod wprost stwierdził, że klauzula dokumentu z 1504 r. jest *contra proprietatem et naturam Feudi*!

²¹ GM II, s. 21–22.

ga nie stała się jego sukcesorką, ale możliwość taka już w tym czasie istniała. Poprzedzała ona wymieniony wyżej kazus córki księcia jaworskiego Henryka II (zm. 1345), Anny, która odziedziczyła Księstwa Jaworskie i Świdnickie niebędące wówczas lennami króla Czech. Porządek sukcesji regulowało tu zatem dynastyczne prawo polskie, dopuszczające dziedziczenie kobiet.

Na początku marca 1648 roku cesarz ujawnił swoją wolę²². Okazał gotowość nadania lenna oleśnickiego nie tylko księżnej, ale także jej małżonkowi. Miał to być jednak akt łaski, a nie uznanie roszczeń książęcej pary. W celu uzgodnienia szczegółów wzajemnych relacji zaproponował powołanie specjalnej komisji, która miała obradować we Wrocławiu. Treść tej propozycji wskazuje, że roszczenia opierały się na solidnej podstawie prawnej. Z obawy przed wniesieniem tego sporu na jedyne uprawnione forum Najwyższego Sądu Książęcego, który mógł wydać wyrok nie po myśli cesarza, zwlekano z nadaniem lenna i generalną konfirmacją praw, dając równocześnie nadzieję na pomyślne załatwienie sprawy sukcesji Księstwa Oleśnickiego, ale w oparciu o nową podstawę prawną, podkreślając nadrzędną pozycję prawną króla i cesarza. Książęca para obawiała się z kolei wystąpić z sądową skargą przeciw cesarzowi, nie chcąc się narazić na jego niełaskę, choć taki tryb postępowania gwarantował nie tylko ogólnościński przywilej króla Władysława z 1498 roku, lecz również dokumenty lenne książąt oleśnickich z lat 1329 i 1495.

Komisja składała się z sześciu osób, reprezentujących po połowie cesarza (hrabia von Pucheimb — generalny marszałek polny, generalny komendant wojenny w Arcyksięstwie Austriackim, Śląsku i Morawach, dziedziczny cześnik w Austrii i starosta Księstwa Głogowskiego; Christoph Ferdynand Poppel von Lobkowitz — prezydent cesarskiej Kamery; Balthazar Heinrich von Oberg — kanclerz Urzędu Zwierzchniego) oraz oleśnicki dom książęcy (Hans Georg von Langenau — starosta ziemski; Matthäus Scholz — dawny wychowawca książęcy; Johann Hubrig — późniejszy kanclerz księstwa). Skład komisji przesądzał o jej rezultatach. Jej obrady zostały zainaugurowane 17 marca 1648 roku w domu książąt oleśnickich we Wrocławiu, z udziałem księcia Sylwiusza, ale miejscem kolejnych osiemnastu posiedzeń był cesarski zamek, siedziba Urzędu Zwierzchniego. Strona książęca broniła swojego stanowiska w kwestii charakteru lenna oleśnickiego. Wskazywała, że lenno męskie (*feudum masculinum*, *Mannslehn*) oznacza nie lenno, które może posiadać tylko mężczyzna, lecz bardziej zobowiązanie posiadacza lenna do służebności męskich. Podkreślała, że w przypadku Księstwa Oleśnickiego chodzi nie o lenno męskie, lecz o lenno dziedziczne (*feudum hereditarium*). Swoistością lenna oleśnickiego jest bowiem jego dziedziczność w linii męskiej, ale gdy jej zabraknie, dziedziczy kobieta. W związku z tym utraciło ono swoją istotę i przekształciło się w alodium. Z uporem broniła też stanowiska, że ostatni książę ziębiicki miał nieograniczone prawo, traktowane jako „bezcenny

²² M. Feist, *op. cit.*, s. 139.

oleśnicki klejnot”, do skutecznego prawnie przekazania księstwa swojej córce, na podstawie dokumentów lennych, poczynawszy od 1495 roku, które pozwalały książętom oleśnickim na swobodne rozporządzanie lennem w trybie zamiany, sprzedaży, darowizny i alienacji jak własnym majątkiem. Ze strony cesarskich członków komisji zachętą do zmiany stanowiska książęcej pary była propozycja nadania księstwa obojgu małżonkom i ich następcom oraz przyznania prawa jego dziedziczenia także dzieciom z drugiego małżeństwa w wypadku bezpotomnej śmierci jednego z małżonków. Strona oleśnicka zaproponowała wówczas przyznanie takiego prawa także dzieciom z trzeciego małżeństwa. Delegaci cesarza początkowo zaakceptowali tę propozycję, ale nie znalazła się ona w ostatecznej redakcji dokumentu nadania lenna. Gotowość do kompromisu wykazała też strona cesarska w kwestii służby wojskowej księcia Sylwiusza. Początkowo zażądała od niego zobowiązania się wobec cesarza do jej pełnienia jako obowiązku lennego. Spotkało się to z odmową księcia, który wskazywał, że jest zobowiązany tylko do publicznego przyrzeczenia dobrego pełnienia służby. I ostatecznie strona cesarska wyraziła zgodę na przyjęcie formuły zaproponowanej przez księcia! Bezkompromisowa okazała się natomiast w sprawie hołdu, do którego zobowiązany był każdy nowy książę oleśnicki i śląski. Zasady jego składania zostały zwyczajowo uregulowane w ten sposób, że nowy książę zobowiązany był do osobistego stawienia się we Wrocławiu na zamku królewskim, gdzie przed królem albo wyznaczonym przez niego księciem śląskim, później zwierzchnim starostą ziemskim i Urzędem Zwierzchnim, składał hołd (*homagium*). Jak wynika z dokumentu Konrada I z 10 maja 1329 roku, złożył on hołd osobiście Janowi Luksemburskiemu we Wrocławiu, być może na zamku, i jego najważniejszym elementem była przysięga wierności. Odtąd miejscem składania hołdu miał być wyłącznie Wiedeń, a jego odbiorcą osobiście cesarz jako król Czech. Jako nowe i zaskakujące żądanie cesarskie pojawiło się odszkodowanie, ostatecznie w wysokości 20 tys. florenów, które para książęca zaakceptowała, licząc na przejęcie przez cesarza wierzytelności w tej samej wysokości, obciążającej rycerstwo oleśnickie z tytułu uchwalenia takiej kwoty na rzecz poprzedniego księcia²³. W dniu 30 lipca 1648 roku odbyło się ostateczne posiedzenie komisji, z udziałem pary książęcej, na którym wszyscy obecni podpisali ugodę. Na tej podstawie 1 sierpnia podpisano we Wrocławiu projekt nadania lenna oleśnickiego, czyli aktu inwestytury, a książę Sylwiusz zaprosił całą komisję na obiad i z wielkiej radości upił się. Księżna Elżbieta Maria nie miała powodu do zadowolenia, ponieważ w wyniku zawartego porozumienia musiała zrzec się w dniu 6 października 1648 roku wszystkich i każdego z osobna

²³ Sprawa zapłaty tej kwoty była przeciągana przez księcia aż do schyłku 1649 r. Wyegzekwowano ją z zadziwiającą skutecznością w trybie tzw. egzekucji wojskowej, najdotkliwszej dla opieszałego dłużnika. Polegała ona na tym, że Urząd Zwierzchni wysłał do księstwa cesarski oddział, składający się z osiemnastoosobowej konnicy, który miał w nim przebywać na koszt księstwa do czasu zapłaty długu. Była to swoista odmiana średniowiecznego sposobu zabezpieczania zobowiązań, zwanego załogą (*obstagium, Einlager*).

praw do Księstwa Oleśnickiego, wynikających z testamentów i innych dyspozycji swoich poprzedników.

Zgodnie z zawartą ugodą książę Sylwiusz miał się stawić przed Bożym Narodzeniem w Wiedniu w celu złożenia w imieniu własnym i swojej małżonki cesarzowi i królowi czeskiemu hołdu oraz otrzymania inwestytury. W dniu 26 listopada ruszył w podróż do Wiednia, do którego przybył 10 grudnia²⁴. Ceremonia hołdownicza odbyła się na cesarskim zamku (*Hofburg*) w dniu 15 grudnia i zaczęła się o godz. 10. Klęcząc przed cesarzem, siedzącym na tronie w otoczeniu ministrów i najwyższych urzędników oraz niektórych obcych wysłanników, jego kanclerz Johann Hubrig (również klęcząc) zwrócił się z prośbą o nadanie lenna. Odpowiedzi udzielił cesarski kanclerz hrabia von Martinitz. Na dany przez cesarza znak książę zbliżył się do tronu i po zdjęciu nakrycia głowy położono mu na kolanie Pismo Święte na stronie z ewangelią św. Jana. Dwaj najwyżsi urzędnicy cesarscy, Slavata i Kolowrat, trzymali Pismo, a książę po położeniu dwóch palców na niej powtarzał słowa przysięgi wierności, które recytował sekretarz cesarski, zgodnie z ustaloną wcześniej rotą. Następnie wręczono cesarzowi obnażony miecz, który trzymał przed księciem, a ten dotknął go i ucałował jego rękojęść. W ten sposób dokonał się akt inwestytury. Uderza w nim brak chorągwi jako symbolu książęcego lenna chorągiewnego. Książę podniósł się z kolan i oddalił się do antykamery, w której przyjmował gratulacje wszystkich cesarskich urzędników, obecnych na ceremonii. W następnym dniu został przyjęty na audiencji przez cesarską parę i w kolejnym wziął udział w polowaniu razem z cesarzem. W tych dniach specjalnym dokumentem cesarskim zmieniono dotychczasowy oleśnicki herb książęcy przez połączenie go z herbem wirtemberskim. Nie oznaczało to jednak, jak się błędnie przyjmuje, zmiany herbu Księstwa Oleśnickiego. W dniu 17 grudnia książę udał się w drogę powrotną i 2 stycznia 1649 roku przybył do Oleśnicy, witany w zwyczajowy sposób przez swoich poddanych.

Nie uległa natomiast zmianie procedura składania hołdu przez książąt oleśnickich i pozostałych książąt Śląska w przypadku śmierci panującego króla czeskiego i objęcia władzy przez jego następcę. Po śmierci bowiem Ferdynanda III w 1657 roku nowym królem Czech został Leopold I (1657–1705), któremu książę Sylwiusz wraz ze wszystkimi książętami i stanami Śląska złożył hołd w dniu 12 lipca tego samego roku we Wrocławiu na królewskim zamku²⁵. Dopiero dwa lata później Leopold I dokonał osobnym dokumentem formalnej konfirmacji Księstwa Oleśnickiego Sylwiuszowi Nimrodowi i jego małżonce, która w istocie odpowiadała tak zwanej nowacji lenna²⁶.

²⁴ Opis podróży i przebiegu całej ceremonii na cesarskim zamku w Wiedniu znajdował się w AP we Wrocławiu, w zespole Księstwa Oleśnickiego, Rep. 33, sygn. I 191 I vol. 2.

²⁵ J. Sinapius, *op. cit.*, cz. II, s. 360–361.

²⁶ Wymieniony przez J.J. Földnera, *Bibliographia Silesiaca...*, s. 547.

W dniu 26 stycznia odbył się na zamku w Oleśnicy sejmik hołdowniczy z udziałem pary książęcej oraz prałatów, panów i rycerstwa Księstwa Oleśnickiego, jak również przynależnych do niego weichbildów trzebnickiego i bierutowskiego oraz okręgu wołyńskiego, którzy po formalnym objęciu rządów książęcych przez Sylwiusza i Marię Elżbietę zwrócili się do nich o konfirmację uzyskanych dotychczas od królów czeskich i książąt oleśnickich przywilejów, koncesji, łask i immunitetów. W odpowiedzi na ich prośbę para książęca wystawiła w tym dniu generalny przywilej konfirmacyjny²⁷, uwierzytelniony własnoręcznymi podpisami oraz większymi pieczęciami książęcej kancelarii, przy udziale starosty ziemskiego Księstwa Oleśnickiego (Hans George von Langenau²⁸ und Groß Strenz²⁹ auf Dobrischau³⁰)³¹ oraz wicekanclerza (Johann Hubrig)³² i zapewne radcy rządowego (Matthäus Scholtz)³³. W przywileju tym na nowo konfirmowano przywileje z lat: 1475, 1492, 1493, 1505, 1527, 1534, 1559, 29 lipca 1574, 14 czerwca 1575 i 22 marca 1584³⁴. Podkreślono przy tym konfirmację dołączonego do przywilejów z 1574 i 1575 roku porządku policyjnego i ziemskiego (*Policey und Landes = Ordnung*). Chodzi tu zapewne tylko o czternaście artykułów porządku ziemskiego, a nie projekt całego tego zbioru prawa, znanego w wersji z 1583 roku, który w znowelizowanej formie (1610/1617) stał się podstawowym źródłem prawa Księstwa Oleśnickiego aż do XIX wieku. Przypomniano, że już na poprzednich sejmikach ziemskich podnoszono kwestię nowej konfirmacji i że postulat ten pojawił się na sejmiku hołdowniczym w 1647 roku — wówczas zarówno ziemianie, jak i rycerstwo złożyli dziedziczny hołd (*homagium und Erb = Huldigung*) Elżbiecie Marii, która w zamian wystawiła stosowne rewersały, gwarantujące ochronę ich praw, wolności i uprawnień oraz kierowanie się zasadą, że *in qualibet Provincia salus populi suprema Lex sit*.

Osobnym dokumentem, wystawionym w tym samym dniu, książęca para konfirmowała porządek ziemski (*Landes = Ordnung*) spisany z inicjatywy ziemian całego Księstwa Oleśnickiego w czasie panowania księcia Karola, a po jego

²⁷ Opublikował go J.J. Weingarten, *Codex Ferdinandeo-Leopoldino-Josephino-Carolinus...*, Prag 1720, s. 73–79.

²⁸ Cienin.

²⁹ (Gross Strenz) Trzcinica Wielka.

³⁰ (Reichenfeld) Dobroszów Oleśnicki.

³¹ Był także radcą rządowym. Zmarł w 1666 r. J. Sinapius, *op. cit.*, cz. I, s. 633, 636–637.

³² Był książęcym radcą i wicekanclerzem oraz następnie kanclerzem. Zmarł 26 sierpnia 1663 r. *Ibidem*, cz. I, s. 677.

³³ Był początkowo hofmistrzem księcia Sylwiusza i od 1649 r. radcą rządowym. Zmarł 7 kwietnia 1664 r. *Ibidem*, s. 677–678.

³⁴ M.J. Ptak, *Przywilej ziemski Księstwa Oleśnickiego z 1559 roku*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Prawo” 310, Wrocław 2009, s. 61–69; *Przywileje ziemskie Księstwa Oleśnickiego z lat 1475–1534*, [w:] *Studia z dziejów państwa i prawa polskiego*, XII, Kraków 2009, s. 67–77; *Artykuły porządku ziemskiego Księstwa Oleśnickiego z 29 lipca 1574 roku*, „AUWr. Prawo” 211, Wrocław 2010, s. 137–148.

śmierci (1617) ponownie konfirmowany przez księcia oleśnickiego i bierutowskiego Henryka Waclawa i Karola Fryderyka³⁵.

W drugim oddzielnym dokumencie z tego samego dnia, powołując się na okazane poprzednikom i im samym oddanie wyrażające się w uchwalaniu dla nich subsydiów i dobrowolnej pomocy finansowej, złożyli dodatkowe zobowiązanie (rewers), że te świadczenia ziemian i rycerstwa oraz „poddanych ziemi i miast” Księstwa Oleśnickiego i przynależnych weichbildów w niczym nie umniejszą ich przywilejów, immunitetów i uprawnień³⁶.

Tego samego dnia zostali mianowani i zaprzysiężeni najwyżsi urzędnicy książęcy i stanowi: starosta ziemski, kanclerz, radca dworski, radcy ziemscy (4), sędzia ziemsko-dworski, asesorzy sądu ziemsko-dworskiego w Oleśnicy (8), pełnomocnik ziemski, starsi ziemscy (12), wyższy kapitan i wachmistrz. W następnym dniu odbył się pierwszy zwyczajny sejmik ziemski księstwa³⁷. Kolejne hołdy ziemian, rycerstwa i miast księstwa odbywały się w taki sam sposób jeszcze w XVIII wieku. Szczegółowy opis przebiegu sejmiku hołdowniczego zachował się w odniesieniu do hołdu z 1672 roku³⁸. Jego istotą było złożenie przez ziemian i miasta przysięgi wierności i podległości (*juramentum fidelitatis et subjectionis*) według ustalonej roty oraz generalna konfirmacja ich przywilejów i wysłuchanie grawaminów.

* * *

Księstwo Oleśnickie stało się lennem na podstawie kontraktu lennego zawartego we Wrocławiu w maju 1329 roku przez Konrada (I), tytułującego się księciem Śląska i Głogowa oraz panem Oleśnicy, z Janem Luksemburskim, tytułującym się królem Czech i Polski. Regulują go w sumie cztery dokumenty z 7, 9, 10, 19 i 29 maja. Konrad jest w nich określany nie tylko mianem księcia (*princeps*, *Fürst*) i wasala (*vasallus*, *Mann*) króla czeskiego i Korony Czech. Na pieczęci wystawionego przez siebie dokumentu (10 maja) oznajmiającego o uznaniu się księciem i wasalem tytułował się także dziedzicem Królestwa Polskiego (S. ... *HEREDIS REGNI POLONIE*). Używał jej jeszcze w 1358 roku. W kolejnym dokumencie wystawionym przez Jana Luksemburskiego (29 maja) tytułuje się go sukcesorem wolnych książąt (*Nachkomelinge freye Fürsten*) i prawnym dziedzicem Korony Polskiej (*rechte Erbelinge der Crone zur Pohlen*). Na uwagę zasłu-

³⁵ Umieszczony w zbiorze J.J. Weingartena, *Codex...*, po omawianym przywileju, s. 79–80.

³⁶ *Ibidem*, s. 80. Przykładowo ojcu Marii Elżbiety, Karolowi Fryderykowi, ziemianie i rycerstwo Księstwa Oleśnickiego uchwalili na sejmiku ziemskim w dniu 26 kwietnia 1646 r. *subsidiium charitativum* w wysokości 4 tys. talarów Rzeszy (Hauptstaatsarchiv Stuttgart, sygn. G. 99). Ponad dwadzieścia lat później cesarz specjalnym rozporządzeniem zezwolił książętom wirtembursko-oleśnickim *pro conservatione feudi* na zapisywanie swoim małżonkom dożywocia *in casum viduitatis* w kwocie nie większej niż 30 tys. florenów reńskich na 10%.

³⁷ AP Wrocław, Rep. 33, sygn. 955.

³⁸ *Ibidem*, druk protokołu sejmiku hołdowniczego z 1673 r.; J. Sinapius, *op. cit.*, cz. II, s. 369–379.

guje fakt, że jeszcze ostatni oleśnicki Piast, Konrad Młodszy Biały, tytułował się sporadycznie wolnym księciem (*freyer furste*)³⁹. Księstwo Oleśnickie określano w nich jako lenno (*feudum*) i prawe lenno dziedziczne (*rechte Erblehn*), w którym jednak książę i jego sukcesorzy zachowywali wszystkie dotychczasowe prawa, posiadłości i wolności. Już zatem od początku jawi się ono jako nietypowe ze względu na niewielkie ograniczenia statusu prawnego wasala. Ze sformułowań dokumentów lennych wynika, że dla książąt oleśnickich najważniejsze było zachowanie dotychczasowych wolności, zwłaszcza w zakresie dziedziczenia, co w praktyce oznaczało zachowanie dynastycznego prawa polskiego w tym zakresie. Stąd też gdy przed Konradem I stanęła perspektywa braku synów, postarał się o zgodę czeskiego seniora na sukcesję córki (1338). Kolejnym problemem, który pojawił się w tej kwestii, była wynikająca z prawa polskiego podzielność księstwa między synami, kłócąca się z zasadą niepodzielności lenna powszechnego prawa lennego. W rezultacie Księstwo Oleśnickie w wyniku rozrodzenia się linii Piastów oleśnickich stało się lennem pospólnej ręki (*gesambte Lehn*), stanowiącym kompromis między zasadą podzielności i jedności. Bezdzienna śmierć ostatniego Piasta oleśnickiego w 1492 roku sprawiła, że Księstwo Oleśnickie stało się lennem obumarłym (*verstorbene Lehen*) i przypadło królowi czeskiemu, który po pewnym czasie nadał je znacznie okrojone ziębiickim Podiebradom (1495), ale jako prawe lenno gracialne (*rechte Gnaden = Lehn*), czyli nadane nowym lennikom na podstawie nowego kontraktu lennego, lecz na starych zasadach. Potwierdza to kolejny dokument z 1537 roku, którym król czeski nadał Księstwo Oleśnickie czterem braciom niedzielnym „do pospólnej ręki” pod warunkiem, że gdy się nim podzielą, to jeden z nich ma być wyznaczony do reprezentowania całego lenna (*zum Lehen = tragen*) jako prawnego lenna książęcego (*rechte Fürsten = Lehn*). W kolejnych dokumentach podkreślano, że Księstwo Oleśnickie jest lennem książęcym i pospólnym, którego książęta mają prawo do swobodnego rozporządzania nim, jedynie z zastrzeżeniem świadczenia służb i powinności (*Dienst und Pflicht*) na rzecz króla czeskiego w takim zakresie, w jakim od dawna byli do tego zobowiązani. W żadnym z zachowanych dokumentów lennych dotyczących Księstwa Oleśnickiego, aż do 1647 roku, nie określono go jako lenna męskiego i nie sformułowano zakazu dziedziczenia lenna przez kobiety w wypadku braku męskich spadkobierców, a w krytycznym dla Konrada I momencie formalną zgodę na sukcesję jego córki król czeski wyraził, choć — jak się wydaje — miała ona znaczenie tylko deklaratoryjne. Argumentem przemawiającym za takim rozumieniem prawa spadkowego książąt oleśnickich są także nadania, przez króla Czech i Węgier Władysława Jagiellończyka, po śmierci ostatniego Piasta oleśnickiego części jego księstwa (Żmigród, Prusice, Milicz, Sułów, Wińsko, Wąsosz i Ryczeń) wolnemu panu stanowiemu Zygmunutowi Kurzbachowi. Podkreślały one ich nadanie *zu erb und aigenem rechte*, co oznaczało ich dziedziczenie w linii męskiej

³⁹ 31 lipca 1490. GM II, s. 100–102.

i żeńskiej, podzielnosc, swobode rozporzadzania oraz posiadanie praw i wolności ksiąząt śląskich⁴⁰. Warto tu nadmienić, że powyższą klauzulę utożsamiano z prawem polskim⁴¹. Ferdynand III ostatecznie uznał Księstwo Oleśnickie za lenno ksiązące i dziedziczne w linii męskiej i żeńskiej oraz pospólne. Trudno oprzeć się wrażeniu, że jego głównym celem było oparcie dotychczasowego stosunku lennego łączącego go z książętami oleśnickimi na nowej podstawie prawnej, będącej wyrazem jego dobrej woli i łaski, a nie uświęconych tradycją dawnych praw, mających swoje źródło w czasach, w których Habsburgowie nie byli królami Czech i wyższymi książętami w Księstwie Górnego i Dolnego Śląska. Chodziło również o podkreślenie zwierzchnictwa lennego króla czeskiego przez zmianę miejsca i ceremoniału hołdu lennego składanego przez każdego nowego lennika i towarzyszącej mu inwestytury. Według zapoczątkowanej w 1329 roku tradycji miejscem składania hołdu był Wrocław i zamek. Obecność monarchy była możliwa, choć niekonieczna. Równoważyło to pozycję stron stosunku lennego, seniorem był król czeski rezydujący w Pradze, ale hołd składany był w centrum politycznym Śląska. Od 1648 roku hołd należało złożyć osobiście nawet nie w Pradze, jako politycznym ośrodku krajów Korony św. Wacława, lecz w Wiedniu na cesarskim zamku, w obecności króla i cesarza oraz jego dworu. Zasadę tę przeformowali Habsburgowie także w odniesieniu do innych ksiąząt śląskich. Przykładowo ostatni książe piastowski Śląska (legnicko-brzesko-wołowski), piętnastoletni Jerzy Wilhelm, złożył go 14 lutego 1675 roku i wywarł na dworze wiedeńskim wielkie wrażenie swoją ogładą, bystrością umysłu i znajomością języków obcych. Takiego poświęcenia nie wymagano natomiast od ksiąząt śląskich w razie zmiany osoby króla.

Księżęta oleśniccy, sprawujący rządy w księstwie, występowali także w roli odbiorcy hołdu jego mieszkańców jako panowie albo książęta ziemi (*dominus terre, dux terrae*) oraz „prawdziwie legitymowani naturalni i dziedziczni panowie”. O hołdzie takim (*homagium*) i towarzyszącej mu przysiędze wierności (*iuramentum fidelitatis*) dowiadujemy się już w 1339 roku w związku z zakupem przez Konrada oleśnickiego miasta, zamku i dystryktu Bierutów. Był to zwyczaj mający zapewne wcześniejszy rodowód, podkreślający kontraktowy charakter władzy książęcej śląskich Piastów. Poddani, a ściślej polityczne stany księstwa, zobowiązywały się do wierności wobec każdego prawowitego księcia, ale w zamian oczekiwały od niego przyrzeczenia zachowania ich dotychczasowych praw i wolności. Hołd złożony przez ziemian i miasta weichbildowe Księstwa Oleśnickiego Elżbiecie Marii w czerwcu 1647 roku dowodzi, że stany i ich przywódcy — wśród których nie brakowało wykształconych prawników i znawców prawa

⁴⁰ 1492–1525. GM II, s. 104–124.

⁴¹ Por. nadanie Konrada Białego z 25 czerwca 1490 r. Wołczyna i ziemi wołczyńskiej, którego adresatem był Heinze Borsnicz Jeltsch genannt zue Scoroschaw (Skoroszów), *zue Polnischem das ist zue erbe und eigenem rechten*. GM II, s. 96–98.

miejscowego — nie miały najmniejszych wątpliwości w sprawie jej książęcych uprawnień sukcesyjnych. Podważenie ich przez króla czeskiego, jako lennego seniora, i następnie ich uznanie, ale na podstawie nowych regulacji prawnych, zmusiło je do ponownego złożenia hołdu książęcej parze. Stany księstwa nie składały zatem hołdu królowi czeskiemu jako seniorowi książąt oleśnickich. Mogły jednak być zobowiązane do złożenia hołdu królowi, ale tylko wtedy gdy dynastia książęca wymarła albo została pozbawiona praw książęcych w księstwie. Wtedy bowiem księstwo jako opróżnione lenno przechodziło pod bezpośrednią władzę króla, który mógł zostać w nim księciem lub nadać je ponownie nowemu lennikowi.

Der Streit um das Fürstentum Oels in den Jahren 1647–1649

Aus den Studien zur öffentlichrechtlichen Stellung der schlesischen Fürsten

Zusammenfassung

Der Verfasser stellt den bekannten Streit um das Fürstentum Oels dar, den in den Jahren 1647–1649 der König von Böhmen mit der Tochter des letzten Oelser Fürsten aus der Dynastie der Podiebraden und mit ihrem Mann geführt hat. Er betraf den rechtlichen Charakter des Fürstentums und die rechtliche Stellung der darüber regierenden Fürsten. Der Schwerpunkt des Streits lag in dem durch den König in Frage gestellten Erbschaftsrecht der Frauen, falls es keine männlichen Erben geben sollte. Bei der Analyse rechtlicher Argumentation beider Parteien kommt der Verfasser dazu, dass das Oelslehen, dessen Status individuelle Rechtsakte der böhmischen Könige bestimmten, aus diesem Grund untypisch war und die seitens Oels vorgebrachten Argumente begründet und richtig waren. Die Argumente, die die königliche Seite dem öffentlichen Lehenrecht entnahm, hatten zum Ziel, die Herrschaft der Krone Böhmen zu stärken und die rechtliche Position der Oelser Fürsten dadurch zu schwächen, dass eine neue rechtliche Grundlage dem Lehenverhältnis verliehen werden sollte. Dabei sollten noch größtmögliche Vermögensvorteile erzielt werden. Der Verfasser zeigt auch den Einfluss des ursprünglichen Dynastierechts der Piasten auf die Berechtigungen der Oelser Lehenfürsten bezogen auf Erbrechte, im Bereich der Verwaltung des Fürstentums und seiner Teilung unter Wahrung der externen Einheit.